

ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ПЕРЕХІД ДО ШОСТОЇ ДОВГОЇ ХВИЛІ М. КОНДРАТЬЄВА

Ситуацію, що склалася доцільно інтерпретувати, виходячи з позицій еволюційної економічної теорії, яка базується на теорії довгих (60–50-річних) хвиль М.Кондратьєва. Її автор стверджував, що перехід від низхідної хвилі попереднього циклу до висхідної хвилі наступного супроводжується соціальними потрясіннями, війнами, катастрофами. Так Перша світова війна (1914–1918 рр.), наступний розпад європейських імперій та революція в Росії припали на низхідну траєкторію 3-ї хвилі (орієнтовно 1880–1930 рр.). Друга світова війна (1939–1945 рр.) на початок висхідної траєкторії 4-ї хвилі (орієнтовно 1930–1980 рр.). Перехід від 4-ї до 5-ї хвилі (орієнтовно кінець 80-початок 90-х років ХХ ст.) співпав з поразкою СРСР Перший світовий Холодній війні та у Афганістані (1979–1989 рр.) та його подальшим розпадом (яку лідер РФ характеризував як найбільшу геополітичну катастрофу ХХ ст., внаслідок якої «у РФ не стало кордонів»).

А саме зараз ми маємо перехід від низхідної 5-ї довгої хвилі (орієнтовно 1980–2030 рр.) до висхідної 6-ї, який також супроводжується нестабільністю в Європі (Україна-РФ), Азії (Близький Схід, Китай-Тайвань, Кореї), Південній Америці (Венесуела-Гайана). Цей нестабільний та невизначений стан, що складається, деякі експерти вже визначають як Першу світову Гібридну або Другу світову Холодну війну. Саме еволюційна економічна теорія, зосереджуючись на динамічних процесах змін та адаптації в економічних системах, може дати певне розуміння сучасної українсько-російської війни. Відповідно до засадничих положень цієї теорії, економічні системи постійно змінюються під впливом різних факторів, включаючи технологічні інновації, інституційні зміни та еволюцію соціальних і політичних структур. Тобто в світі розгортається війна за «технологічне лідерство».

Теорія довгих хвиль Кондратьєва, або теорія економічних циклів, пояснює економічні зміни через чергування довгострокових періодів підйому та спаду, тривалістю приблизно 50–60 років. Ці цикли часто пов'язують із технологічними інноваціями, які кардинально змінюють економіку і суспільство. З цієї перспективи сучасна війна за світове технологічне лідерство може розглядатися як черговий етап у довгих хвилях Кондратьєва, де провідні держави та компанії змагаються за домінування в новій хвилі технологічних інновацій. Ларрі Фінк, голова ради директорів BlackRock, найбільшої у світі компанії з управління активами BlackRock (уже \$11,6 трлн в управлінні), опублікував щорічне звернення до інвесторів. Він говорить про ринки, тренди, прогнози. Лист не дуже оптимістичний, але Ларрі не критикує політику Трампа, оскільки фонд досить тісно працює із урядом США. Лист Фінка відображає перехідний момент у світовій економіці, де нерівність, протекціонізм та технологічні зміни формують нові реалії. Аналіз цього документу зроблено в [1]. Його прогнози підкреслюють ризики (зростання боргів, ослаблення долара) та можливості (приватні ринки, криптовалюти). BlackRock адаптується, знижуючи акцент на спірні теми, такі, як ESG, та посилюючи фокус на демократизацію інвестицій та інфраструктуру. Ці тенденції вказують на посилення конкуренції, особливо з Китаєм, та необхідність інновацій для збереження економічного зростання.

Висока економічна невизначеність. Фінк зазначає, що поточний рівень тривоги серед клієнтів та лідерів бізнесу щодо економіки є найвищим за останні десятиліття. Це пов'язано з нестабільністю, спричиненою геополітичними змінами, протекціонізмом та новими тарифними бар'єрами. Однак він висловлює оптимізм, наголошуючи на тому, що подібні кризи в минулому долалися завдяки адаптації та інноваціям.

– *Повернення протекціонізму.* Фінк підкреслює, що протекціонізм «повернувся з силою», що пов'язано зі зростанням нерівності та невдоволенням розподілом економічних благ. Це впливає на торгівлю та інвестиції, створюючи нові ризики та можливості для інвесторів.

– *Зростання приватних ринків.* Фінк прогнозує подальше збільшення значущості приватних ринків (інфраструктура, нерухомість, приватні компанії) за умов, коли уряди стикаються з дефіцитами бюджетів. Пропонується переглянути традиційну модель портфеля 60/40 (акції/облігації) на користь моделі 50/30/20, включаючи 20 % у приватні активи, які забезпечують захист від інфляції та стабільність.

– *Загроза домінуванню долара США.* Фінк попереджає, що статус долара як світової резервної валюти не гарантовано. Якщо США не скоротять дефіцит бюджету та боргу, цифрові активи, такі, як біткоїн, можуть стати альтернативою, що змінить глобальну фінансову систему.

– *Енергетичний перехід та конкуренція.* Хоча акцент на кліматичних питаннях у листі знизився, Фінк зазначає, що Китай активно інвестує в декарбонізацію (наприклад, ядерну енергію) та

електромобілі, розглядаючи це як спосіб домінувати у майбутньому промисловості. Це створює конкурентний тиск на інші країни.

– *Економічна нерівність як рушійна сила змін.* Фінк підкреслює, що капіталізм працював на «надто небагатьох», створюючи «подвійні економіки» – одну для багатих, іншу для тих, хто стикається з труднощами. Ця нерівність підживлює протекціонізм та політичні зміни, включаючи зростання популізму.

– *Демократизація інвестицій.* BlackRock прагне розширити доступ до фінансових ринків, особливо до приватних активів (наприклад, інфраструктурних проєктів), які раніше були доступні лише великим інвесторам. Пропонується концепцію «економічної демократії», де більше людей зможуть інвестувати та накопичувати багатство, що може пом'якшити соціальну напругу.

– *Зростання популярності криптовалют.* Успіх біткоїн-ETF BlackRock, який став найбільшим запуском біржового продукту в історії (\$50 млрд за рік), підкреслює визнання цифрових активів у традиційних фінансах. Це відбиває зміну сприйняття криптовалют як класу активів.

– *Зниження акценту на ESG та DEI.* На відміну від попередніх років, Фінк уникає згадок про ESG (екологія, соціальна відповідальність, управління) та DEI (різноманітність, рівність, інклюзивність), що сигналізує про стратегічний відступ від цих тем через політичну критику, особливо в США. Це відбиває адаптацію BlackRock до поточного політичного клімату.

– *Інвестиції в інфраструктуру та технології.* BlackRock активно розширює присутність у приватних ринках через придбання, такі, як Global Infrastructure Partners, HPS та Prequin. Це вказує на ставку на довгострокове зростання у таких секторах, як дата-центри, енергомережі та транспортна інфраструктура.

– *Глобальна конкуренція та роль Китаю.* Успіх китайських компаній, таких, як BYD у секторі електромобілів, наголошує на посиленні конкуренції з боку Китаю в технологічних та зелених галузях, що вимагає від Заходу прискорення інновацій.

– *Пенсійна криза.* Фінк порушує питання необхідності переосмислення пенсійних систем, вказуючи на недостатню підготовку багатьох країн до старіння населення. Це може стати довгостроковою проблемою економіки.

З позицій теорії довгих хвиль Кондратьєва, Росія прагне зберегти і розширити свою роль у глобальному технологічному просторі, незважаючи на значні виклики. Її участь у війні за технологічне лідерство включає розвиток внутрішніх інноваційних можливостей, стратегічне партнерство та адаптацію до змінних умов глобальної економіки. Виходячи з цього зробимо спробу пояснити витoki сучасної війни.

1. Еволюція інституцій та національних економічних систем. Еволюційна економічна теорія підкреслює важливість інституційних змін і розвитку національних економічних систем. Україна після здобуття незалежності в 1991 році пройшла через серію економічних і політичних трансформацій, спрямованих на інтеграцію з європейськими та міжнародними інституціями. Цей процес включав розробку нових інституцій, економічних реформ і зміну зовнішньополітичного курсу, зокрема на ЄС та НАТО. У відповідь на ці зміни Росія побачила загрозу своїм геополітичним та економічним інтересам, що стало одним з факторів, які призвели до конфлікту.

2. Конкуренція за ресурси та ринки. Еволюційна економічна теорія також розглядає економічні системи як конкурентні арени, де різні суб'єкти борються за доступ до ресурсів і ринків. Україна, маючи значні природні ресурси (зокрема, аграрні землі, корисні копалини, людський капітал та інші ресурси), є стратегічно важливою територією. Контроль над цими ресурсами має велике значення для обох країн, особливо в умовах глобальної конкуренції.

3. Технологічні інновації та військова промисловість. Технологічні інновації є важливою засадничою складовою еволюційної економічної теорії. Сучасний конфлікт відбувається на тлі швидкого розвитку військових технологій та інновацій у сфері оборони. Війна стимулює технологічний прогрес у військовій промисловості, що, в свою чергу, впливає на економічні структури та потенційно створює нові ринки для військової продукції.

4. Соціальні та культурні трансформації. Еволюційна економічна теорія також враховує соціальні та культурні зміни, які впливають на економічні системи. Конфлікт спричинив значні соціальні зрушення, включаючи переміщення населення, зміни в структурі робочої сили та культурні трансформації. Ці зміни впливають на економічну діяльність та можуть мати довгострокові наслідки для економічного розвитку обох воюючих сторін.

5. Адаптація та виживання. Еволюційна економічна теорія наголошує на адаптації та виживанні економічних суб'єктів у змінних умовах. Український бізнес і громадянське суспільство демонструють високу здатність до адаптації в умовах війни, знаходячи нові способи ведення бізнесу, підтримки економіки та надання допомоги постраждалим. Ці адаптаційні процеси є ключовими для виживання та відновлення економіки в постконфліктний період. Таким чином, еволюційна економічна теорія допомагає зрозуміти комплексність і динаміку українсько-російської війни, розглядаючи її як результат еволюційних процесів в економічних, інституційних, соціальних та технологічних сферах.

Список використаних джерел

1. Амелін А. Співзасновник та директор економічних програм Ukrainian Institute for the Future. Вітання від Black Rock. Що прогнозує світові найбільша компанія з управління активами. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kurs-dolara-bude-padati-haosu-stane-bilshe-prognoz-dlya-ekonomiki-vid-black-rock-50506166.html> (дата звернення: 02.03.2025).